

Det nye Aarhundrede

Taler

Anton Christian Bang

Dato

1 januar 1901

Sted

Kristiania domkirke

Omstendigheter

Nyttårgudstjeneste

- 1 Jesus Kristus er igaar og idag den samme, ja til evig Tid.
Hebr. 13, 8.

- I denne gribende Stund, da et gammelt Aarhundrede afløses af et nyt, mindes vi
5 sterkere end nogensinde om, at alt paa Jorden, i Skabningens Verden som i
Aandens Rige, er underlagt Forandring og Omskiftelse. Den ene Slegt med sine
Lidelser og Trængsler, med sit Stræv og Arbeide, med sine Glæder og
Forhaabninger synker i Graven efter den anden. Vore Fædre og Mødre, vore
Bedstefædre og Oldefedre, vore Brødre og Landsmænd fra Begyndelsen af det
10 gamle Aarhundrede, de er ikke mere, deres Sted findes ikke længer iblandt os.
Og som det er med Slegten, saaledes og saa med de Kaar, hvorunder Slegten
lever i Tiden. I jagende Fart som en fossende Strøm suser Forandring og
Omskiftelse forbi os paa alle Omraader, i alle Forhold. De Kræfter, som lægges
ind i Tiden, gode som onde, guddommelige som dæmoniske, giver sig med
15 übønhørlig Nødvendighed Udslag i en Udvikling, der snart betegner
Fremskridt, snart Tilbagegang, men altid Vekst, enten for Mørkets Rige eller for
Lysets Rige. Thi Klinten vokser paa samme Tid som Hveden, de vokser begge
tilsammen indtil Høsten. Men over Tiden, over Historien, over dette brusende
Hav af Gjæring og Udvikling, af Forandring og Omskiftelse troner han, om
20 hvem dette mægtige Ord taler til os i denne Stund: Jesus Kristus er igaar og idag
den samme, ja til evig Tid.

- I Lyset af dette Ord skuer vi tilbage og kaster Blikket paa de mest
fremspringende Udviklingspunkter i vort Lands Historie i det gamle
25 Aarhundrede.

1. Da dette tog sin Begyndelse i en mørk og skjæbnesvanger Tid, da havde Gud i

sin store Barmhjertighed opreist iblandt os en merkelig profetisk Skikkelse i
30 Lægmanden fra Tune, Hans Nilsen Hauge, hvis vækkende Røst slog saa mægtig
ned i Samtiden, idet den fra ham udgaaede Folkebevægelse vældede sig ud over
hele Norges Land som en varm Foraarsregn paa de tørre Marker. Den
haugianske Vækkelse har ikke blot givet de første Aar af det gamle Aarhundrede
sit eiendommelige Præg af kristelig og folkelig Livsbevægelse, den har ogsaa afsat
35 blivende Frugter for hele Nationens aandelige Udvikling baade i religiøs og i
borgerlig Henseende. Navnlig skal jeg i denne Stund minde om, at den
Religionsfrihed, som alle Borgere i Norges Land nu kan glæde sig ved, og som vi
alle holder for at være vort dyreste Eie, den skyldes i aller første Række Hans
Nilsen Huges Optræden og de Trængsler og Forfølgelser, som han og hans
40 Venner fik den tunge Lod at taale og bære.

2. Det andet Tiaar af det gamle Aarhundrede er merket af mindeværdige
Begivenheder, der indtræder Slag i Slag. Det norske Universitet grundlægges, og
der aabner sig Mulighed for vort Folk til at kunne faa leve et selvstændigt
45 Aandsliv med fri Udvikling paa hjemlig Grund. Det følgende Aar hjemsøges
vort Land af Dyrtdid og Uaar, og Folket vansmægter under en Hungersnød, om
hvis Gru og Rædsel ingen af os kan danne sig noget Begreb. Efterat det følgende
Aar var gaaet tilende, løsrives Norge fra Sambaandet med Danmark, vort fattige,
forkrøblede, udsultede Fædreland ligger der som et Vrag paa Tidens Bølger,
50 overladt til sig selv, uden nogen anden Hjælp end den Gud, som i Sandhed var
«attaat», den Gud, som gav vore Fædre baade Sindighed og Mod, og i sin store
Miskund styrede Udgangen saaledes, at vi nu kan se tilbage paa Aaret 1814 som
det store Vendepunkt i vor Historie, da det norske Folk med fri Forfatning atter
indtraadte i de selvstændige Nationers Tal, det store Vendepunkt i vor Historie,
55 der betegner et saa lysende Udgangspunkt for den rige Udvikling, for de store
Fremskridt, som i denne Stund fylder vore Hjerter med jublende Glæde og varm
Tak til Gud.

3. Vi gaar længere ned i Tiden og stanser foran de tredive Aar, der følger efter
60 1814. Det var i mange Maader tunge Aar, da saa at sige alt skulde bygges op fra
nyt i vort Land, da der skulde lægges en sikker og fast Grund for Nationens
materielle Udvikling; trange Aar, da der stilledes saa store Krav, og Folket fik at
bære saa tunge Byrder. Men disse Aar med de store Krav og de tunge Byrder var
alligevel gode Aar, da den Grund blev lagt, hvorpaa senere Slegter har bygget. Vi
65 skuer tilbage paa disse Aar, og vi ser dem lysende og straalende af
samvittighedsfuldt Arbeide, af mandig Forsagelse, af selvfornegtende

Offervillighed. For mig staar denne Tid som Foraaret i det gamle Aarhundrede, som Vaaren, da Saamanden saår sin Sæd uden endnu at have seet den spire, end
70 sige bære Frugt.

4. Efter Vaaren kommer Sommeren, da Sæden gror og skyder Vekst i de lyse, varme Dage, som vor herlige Salmedigter synger:

75 No livnar det i Lundar,
no lauvast det i Lid.

En saadan lys og varm Sommertid møder vi ogsaa i det gamle Aarhundrede, naar vi kaster Blikket tilbage paa Aarene fra omkring 1850 og nedover. Det var rige
80 og sæle Aar, da en slig Fylde af ædle Kræfter ligesom med en Gang slog ud og brød frem iblandt os, - dengang da vore Sagamænd drog frem fra Forglemmelsens Nat vor gamle Historie med de mange hjertegribende Minder, - dengang da vore Sprogforskere grov op fra Folkedybet vort gamle Tungemaal og vore gamle Folkeminder, saa vi stod og undrede os over, hvilken rig Arv vore
85 Fædre dog har efterladt os, - den gang da vore Digtere lod Sagatidens Skikkelser opstaa lys levende for vore Øine og sang sine Kvad om Natur og Folk slig, at vi endnu ligesom synes at høre en fager Gjenklang af Strengelæg og Harpetoner, - dengang da vore Malere med sin fine Kunst aabnede vort Syn, saa vi lærte at forstaa, hvilken Fylde af Skjønhed Gud har drysset ud over det Land, han gav os
90 at bo i, hvor det lyser over Hav og Fjord, hvor det straalere over Dal og Fjeld. Denne lyse Sommertid, den blev saa meget varmere og fik saa meget større Betydning og Værd, som den fremfor alt var en liflig Pintsetid, da Guds Aand med hellig Ild tændte nyt Lys i vort Land, den anden store Vækkelsestid i det gamle Aarhundrede, da Tusinder og atter Tusinder blev vakt op til nyt Liv i
95 Gud. Denne Sommertid med sin Varme og sin Vækkelse, i den har alle vi ældre vort Livs dybeste Rødder. De stærkeste Interesser, de rigeste Livstanker, de grundlæggende Udgangspunkter for Livssyn og Livskald, alt dette har vi taget med fra den som vort varige Eie. Og der turde knapt være en eneste iblandt os, uden at han paa en eller anden Maade har høstet Frugt af den Sæd, som dengang
100 spirede saa fagert frem i norske Mænds og Kvinders Hjerter.

5. Lad os saa stanse ved Nutiden og kaste Blikket udover Forholdene, slig som de nu arter sig, i Sammenligning med, hvad de var ved Begyndelsen af det gamle Aarhundrede. Fra at være en liden og fattig By med omkring 7-8000 Indbyggere
105 har Kristiania saaledes tiltaget i Udvikling og Vekst, at den i enhver Henseende

indtager en agtet Plads blandt Europas Hovedstæder. Om der i 1801 havde staaet frem en Mand og sagt, at i 1901 skulde Kristiania være en By paa over 200,000 Indbyggere og rumme inden sin Midte Universitet og
110 Nationalforsamling, Kongeborg og Regjering, og være det vigtigste Midtpunkt i Landet for Handel og Industri og Kultur, da vilde man dengang have stemplet saadan Tale som det rene Vanvid. Det samme Syn af Fremgang møder os overalt, Landet rundt. Flere af vore Byer har fordoblet sig mange Gange, gamle Byer har reist sig af Gruset, nye Byer har vokset frem, og der findes visselig ikke
115 en eneste Bygd i hele Landet, uden at store og merkbare Fremskridt lader sig eftervise. Nye Udviklingskilder er aabnede, nye Veie banede, nye Opgaver løste. Vi er ikke længer et fattigt Folk i en Afkrog af Verden. Vi staar midt oppe i det pulserende Verdensliv, vi er komne saa langt frem, at vi er blevne istand til at tage Del i Arbeidet med at løse Tidens mange og store Kulturopgaver sammen
120 med de andre kristne Kulturfolk paa Jorden.

Men ved Siden af alt dette, som er saa lyst, alt dette som vidner om saa rig Vekst og velsignet Fremgang, møder vort Syn ogsaa noget helt andet, naar vi ser tilbage paa det gamle Aarhundrede : store Synder, svære Forsyndelser drager sig ned
125 igjennem de svundne Aar og kaster sin mørke, sorte Skygge over Land og Folk. Lad mig først minde om den store Forsyndelse i H. N. Hauges Dage, da vore ledende Mænd i religiøs Forblindelse og folkelig Uforstand paa en saa harmelig Maade forfulgte Lægprædikanterne blandt Almuen og ved denne sin Forfølgelse skabte en saa dyb Kløft mellem de forskjellige Samfundslag, at den
130 endnu ikke er udjevnet og kanske aldrig blir det fuldt ud, en Forsyndelse, under hvis tunge Dom saa at sige hver eneste Mand iblandt os lider den Dag idag.

Lad mig dernæst minde om den forferdelige Arv, som er nedarvet blandt vort Folk fra Fædrene i den graa Oldtid, dette sterke Drag, dette indgroede Anlæg, denne sørgelige Tilbøielighed til de to gamle Folkesynder: Drukkenskab og
135 Utugt! Aa, hvor der er syndet iblandt os ved Drukkenskab og Utugt! Aa, hvilken skrigende Mængde af Last og Forbrydelse, af Elendighed og Jammer, af Graad og Fortvilelse har ikke Drukkenskab og Utugt født af sig i de Aar, som svandt! Om den kunde tælles eller veies, den Sum af Skyld, som Drukkenskab
140 og Utugt har ført over det norske Folk ned igjennem det gamle Aarhundrede - det er en Rædsel at tænke paa, hvor den blev stor og tung.

Jeg vilde svigte min Pligt som Herrens Tjener om jeg i denne Sammenhæng undlod at minde om den Forsyndelse, som vi alle uden Undtagelse har vor Del i

og vort Ansvar for, saa mange af os, som har været oppe i det offentlige Liv. De sidste 30 Aar af det gamle Aarhundrede har været en Tid med megen Strid og svære Brydninger. Thi det er saa, at nye Tider aldrig kan fødes ud af de gamle uden gennem trange Veer, tunge Fødselssmerter. Men naar vi skuer tilbage paa
150 de Aar, da Bølgerne gik høiest, da Broder stod mod Broder, Ven mod Ven, Landsmand mod Landsmand, hvem af os tør da i denne Opgjørets hellige Stund træde frem for Guds Aasyn og sige: «Jeg har ikke syndet. Jeg har nok kjæmpet efter Overbevisning og Samvittighed, men altid med rent Skjold og blanke Vaaben; jeg har nok afskudt mine Pile, men aldrig dyppet dem i Gift. Jeg
155 har aldrig, selv ikke i den mest brændende Kamp, traadt Kjærlighedens store Bud for nær, jeg har aldrig glemt at undskylde min Næste og tale vel om ham og tage alt i den bedste Mening». Kjære Brødre og Landsmænd! Hvilket Parti vi end monne have tilhørt, hvilke Synsmaader vi end maatte have tilegnet os og kjæmpet for, vi har alle syndet mod Gud, vi har alle syndet mod hverandre, vor
160 Skyld er stor, paa os allesammen hviler Ansaret for de Forsyndelser, som kaster saa mørke Skygger over Slutningsperioden af det gamle Aarhundrede.

En lang Række af Velgjerninger og en stor Sum af Synd og Forsyndelse, det er Synet, som Tilbageblikket paa det gamle Aarhundrede ruller op for vore Øine.
165 Men at Herren vor Gud saa miskundelig har baaret over med os og saa mildelig har tugtet os, at han istedetfor Straf og Gjengjældelse har øst ud over vort Land og Folk en slig Rigdoms Fylde af ufortjente store og gode Gaver, se, det har vi ham at takke for, som igaar og idag er den samme, Jesus Kristus, Guds enbaarne Søn, han som gav sig i Døden til Soning for vor Synd, han som har forliget os
170 med Gud, han som beder for os hos sin og vor himmelske Fader, han hvis Kjærlighed til os fattige Syndere er lige brændende, han, hvis Magt til at frelse os ud af al Trængsel og give os Seier i al Strid er lige sterk, han, hvis Taalmodighed til at vente paa os, indtil Stunden kommer, da vi skjønner vi trænger til ham, er lige uudtømmelig, - fordi han er igaar og i dag den samme, ja til evig Tid, uden
175 Forandring, uden Omskiftelse.

Men ogsaa i en anden Mening er Jesus Kristus altid den samme. Hvad der i sin dybeste Grund er Livsnerven i al Historie og gaar igjennem al historisk Udvikling, det er Striden mellem Lyset og Mørket, mellem Guds Rige og
180 Djævelens Rige. Der kan ingen Tvil være om, at Guds Rige i denne Stund er langt sterkere og har faaet en ganske anden Betydning i Folkenes Liv end for 100 Aar siden. Men at Djævelens Rige i samme Tidsrum har haft en lignende Udvikling fremover, at de gudsfornektende og samfundsopløsende Kræfter nu

185 viser sig langt mere faretruende i sin selvbevidste Frækhed, som en giftig
Pestsmitte, det kan ingen af os være blind for. Det verdenshistoriske Drama,
som Johannes' Aabenbaring fremstiller for os i saa glødende Farver, i saa
gribende Optrin, begynder en ny Akt med det nye Aarhundrede. Hvad saa end
dette skal føre med sig, et er sikkert, og det er, at Modsætningen mellem godt og
190 ondt, Kampen mellem Lys og Mørke, Sammenstødet mellem Guds Rige og
Djævelens Rige vil faa øget Styrke i dén Tid, som kommer. Striden i Himmelen
mellem Mikael og Dragen fortsættes paa Jorden i Striden mellem Guds Folk og
Ondskabens Hær, indtil endelig Djævelen bindes og styrtes ned i Afgrunden, og
Kristus har seiret, og en ny Jord med en ny Himmel er staaet frem ud af
195 Verdensbranden i den sidste Tid.

Med dette Syn ind i Fremtiden fester vi atter vor Fod paa Ordets Grund: Jesus
Kristus er igaar og idag den samme, ja til evig Tid: en Frelsens Klippe for alle, der
bygger paa ham, fast, tryk, urokkelig, men ogsaa den store, forferdelige
200 Anstødssten, der falder over og knuser alle dem, der sætter sig op imod ham og
ikke vil bøje sig for ham i Troens Lydighed. I hans Navn ender vi det gamle, i
hans Navn begynder vi det nye Aarhundrede, med den fulde Vished, at han,
som bar vort Folk og Land og lyste for vore Fædre til den sidste Stund, ogsaa vil
være med os og med de Slegter, som kommer efter os, i Livet som i Døden, den
205 samme Jesus Kristus i det nye Aarhundrede som i det gamle, lige saa vist som det
er den samme Sol, der farver Aftendæmringen og gylder Morgenrøden.

Bliv hos os, Herre Jesus! Amen!

210

Kilde

Anton Christian Bang: Taler og Foredrag ved særlige Anledninger. Kristiania 1907, s. 147-154.

Emner

1814, Kristendom, Nyttårstale, Preken, Religion, Religionsfrihet

215

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/det-nye-aarhundrede>

220